

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 22.

Lördagen den 3 Juni

1871.

Versailles-regeringen och Paris-kommunen.

Så har då ändtligen ordningens parti fått öfverhanden i Paris, men efter strider och ohyggligheter som man icke skulle hafva väntat ens i ett medborgerligt krig. Att detta icke skulle uteblifva, så snart freden väl var slutet med den yttre fienden, kunde icke undfalla någon som hade med minsta uppmärksamhet följt förhållandena, men ingenting händer helt och hållet efter beräkning, och den parisiska kommunens för denna gång lyktade välde skall troligen medföra följder om hvilka ingen nu kan göra sig någon föreställning.

Vi yttrade i ett föregående nummer att 1871 års Paris-kommun svarare kunde gälla såsom ett tecken till politisk ålderdomssvaghet, än såsom ett löfte om en ny tid, och efter allt hvad vi under de sista dagarne fått spörja, hafva vi ingen anledning att taga dessa ord till baka. Det var klart att icke denna ursinniga tillställning skulle kunna bära sig i längden, men att den hållit sig så länge som två månader och deröfver mot en stor organiserad armé, hvars flank skyddades af de tyska trupper hvilka ännu innehafva de norra befästningarne, bevisar efter vår tanke att saken icke alldeles var af den dårhusmessiga beskaffenhet som vanligen föregifves. Det måste hafva någon ting som gaf ett slags berättigande åt denna så kallade insurrektion, om också endast negativt, något fel på motståndarnes sida. Eljest skulle den

icke hafva hållit sig en dag, mycket mindre öfver två månader.

Det fins icke mer än ett omdöme om de skändligheter som utmärkte kommunens sista dagar: förstörelseraseriet mot de döda tingen har gått fullt upp mot grymheten mot de lefvande, och mer ändå, ty ehuru ingen revolution någonsin aflupit utan våld och brott, har denna under sina sista dagar varit betecknad af ett verkligt vansinne. Det är omöjligt att menniskonaturen, den må vara huru förderfvad som helst, kan öfva så mycket ondt endast af kärlek till det onda, och det måste i allt detta finnas något spår till en ledande tanke, om än så förvillad och missledd. Det är icke möjligt att flere hundra tusen människor skulle hafva underkastat sig skräckregeringen från Hôtel de Ville, om de icke i den trott sig finna något bättre eller för framtiden löftesrikare än Versaillesregeringen.

Man kan icke utan rysning tänka på det öde som enligt telegrammen drabbat de personer hvilka kommunens män tillagnat sig såsom gisslan, och bland dem den för sin frisinthet och de ädlaste egenskaper allmänt aktade erkebiskopen af Paris. Till denna omensklighet finna vi ingen förklaring, om ej i den bittra känslan att se sin af fienden jemförelsevis skonsamt behandlade hufvudstad utsatt för en formlig belägring, samt derefter ett bombarde-

ment och en stormning, med hvars alla gräsliga detaljer vi först efter hand torde blifva bekanta. Förstöringen af monumeten, så vandalisk den än må förekomma oss, och så mycket vi i civilisationens intresse må beklaga den, har dock ett slags reson. Tuilerierna gälde såsom symbolen för den afskydda monarkien och voro sedan tjuotal af år dömda till undergång; det fans knappast en radikal folktalare på 1840-talet som icke hänförde sin publik med löftet att en gång få se denna kunglighetens borg uppgå i lågor, och det fördrades sådana mäns inflytande som Lamartine's och Cavaignac's för att 1848 rädda dessa hatade stenmassor från förstörelse. De som nu utfört detta dåd trodde sig dermed sannolikt uppfylla en samvetspligt mot republiken. På samma sätt var det med Napoleonskolonnen på Vendôme-platsen: den var en sann bild af kejsarväldet och kriget, och dessa vilda barn kunde icke höja sig till den insigten, att de yttre ting, indifferentia i och för sig, endast ega den betydelse som förnuftiga människor gifva dem. Icke annorlunda synes fallet hafva varit med Madeleine-kyrkan. Utan all historisk betydelse, och ehuru utstyrd med en orimlig lyx, strängt taget saknande allt högre konstintresse, stod detta skrytsamma byggnadsverk, hälften grekiskt tempel, hälften modern salon, såsom en sinnbild af det presterskap som, glömskt af mästarens befallningar, allt mer lät sig neddragas i världens sträfvande och af de maktgärande begagnas till verktyg för de lumpnaste intriger. Vi hafva sedan första franska revolutionen sett idéernas verkningar på lätttrörliga, inbillningsrika och oppföstrade folkmassor; vi kunna icke betvifla att förstöringen af dessa tre dyrbara arkitektoniska verk hembars såsom offer åt idéer, åt republikens dyrkade gudom, som man icke ansåg betryggad, så länge konungarnes gamla boning ännu stod upprätt, åt freden, hvars genius icke kunde fördraga äsynen af de konskriberade härarnes blodiga arbete under Napoleon I, och åt — hvad skola vi kalla det? — religionsfriheten eller religionslösheten, lika godt: vi mena den icke alldeles oberättigade afskyn öfver de skändliga missbruk som allt för länge i Frankrike varit bedrifna med det heliga, och den ganska förnuftiga föresat-

sen att hädanaefter afhålla kyrkan från all inblandning i statens angelägenheter.

Redan för tjugo år sedan uttalade sig *Auguste Comte*, en tänkare som, okänd hos oss, utöfvat stort inflytande på sinne i sitt fädernesland, mot tillvaron af stora stater, styrda af monarker eller af representativa församlingar, hemtade genom allmänna val bland vissa privilegierade klasser, mot krig- och yrkesarméer, liksom mot yrkespolitik och styrande klasser. Hans statsideal var en frivillig sammanslutning af små sjelfbestämmande samhällen med gemensamt språk och gemensamt ursprung, samt äfven närmast af gemensamma intressen, ty i det stora hela ansåg han alla folk hafva samma intressen. »När allt blir färdigt», yttrar han, »skall den normala storleken för vestra världens stater blifva från en till tre millioner människor, såsom det lämpligaste omfånget för verkliga fria samhällen. Ty uttrycket *fri* är endast användbart på stater, hvilkas delar samman smälta af egen fri vilja, och icke på någon våldets väg, genom den instinktliga känslan af verkligt gemensamma intressen». På detta sätt, menar han, skola alla förderliga rivaliteter mellan staterna vara bannlysta. Han förkastar vidare den delegerade och representativa regeringen, emedan, som han säger, den allmänna rösträtten är ett verktyg som hvarje maktägare med någon slughet nödvändigt skall vända till sin fördel, och han fordrar en direkt regering, utöfvad genom ett exekutiv råd, som förstärker sig sjelft, men som i sin verksamhet — ty det skall icke debattera — öfvervakas och är personligt ansvarigt inför hvar och en af folket. De representativa församlingarne hatar han som pesten; de endast prata, menar han, dumt, långtrådigt och ingen ting till saken; de omgifva sina ledamöter med en nimbus af personliga företräden, som motverkar full jemlikhet och bevarar de aristokratiska fördomarne. *Comte* var naturligtvis ateist: den religiösa sinnesriktningen tillhörde människoslägtets barndom, och rationalismens föreställning om ett idéellt godt och rätt är äfven en öfvervunnen ståndpunkt numera, då menskligheten inträdt i *positivismens* stadium och icke längre känner eller erkänner några andra makter än verklighetens.

För oss lugna nordbor, som ännu äro hvarken republikaner eller ateister, och som hittills lefvat i lycklig okunnighet om de allena saliggörande verkningarne af *le suffrage universel*, må väl Comte's lära i sig sjelf synas lika äfventyrlig som dess tillämpning af Paris-kommunen, och ingen kan undra på oss, om vi finna det vida tryggare att hafva den lagstiftande och skattebeviljande makten hvilande i händerna på en delegation af folket, hvilken kunde vara bättre än den är, men också vida sämre, och den verkställande makten, med absolut veto, anförtrodd åt en ärftlig regent och hans af riksdagen kontrollerade rådkammare. Men ett folk som sedan snart hundra år glömt hvad stadga och kontinuitet i samhällets utveckling vill säga, som genom sin andliga lättrörlighet utgör en ständig kastboll för de vexlande teorierna, må kanske förlåtas, om det endast hyser medelmåttig aktning för den regering som utropades under ett tumult på hufvudstadens gator, och som, omgifven af en nationalförsamling, hopsatt af människor som tro blindt på konungars gudomliga rätt och på ofelbara påfvar, hittills icke röjt att den har en enda ny idé, men väl gifvit många bevis derpå, att hon icke vill släppa något af de administrativa tvångsmedel af hvilka alla föregående regeringar betjenat sig för att hålla de stora städerna i underdånighet, som icke en gång medgaf hufvudstaden den äskade rätten att utvälja sin egen maire och sin egen municipalförvaltning. Om kommunen å sin sida visat sin oförmåga att på filosofisk väg konstruera ett samhälle helt och hållet utom de gamla politiska formerna, så har Versailles-regeringen lika ovedersägligt visat sin oförmåga att, politiskt taladt, föra Frankrike ett enda steg framåt. Den kan må hända under den allmänna utmattningen ett ögonblick lyckas att hålla nere de nya rörelserna, men icke att på längden qväfva dem eller försona den ständigt växande antagonismen mellan stad och land. Eller tror man att den lifliga, på sitt vis politiskt uppfostrade befolkningen i de stora städerna någonsin vidare skall underkasta sig att styras från biktstolarne och att manipuleras såsom marionetter af mairer och prefekter? Striden hvilat ett ögonblick, medan man å ömse sidor hemtar krafter; men det parti som

nu är slaget kan icke undgå att en gång å nyo uppresa hufvudet: man kan icke tillintetgöra stora massor af människor, än mindre deras idéer.

En spirituel engelsk författarinna har nyligen liknat Frankrike vid ett af dessa fabelns lyckobarn som af féerna, sina gudmödrar, fingo alla tänkbara goda gåfvor, men hvilka af någon fientlig makt beskänktes med någon motsatt egenskap, som tillintetgjorde värdet af alla de öfriga. Detta är att träffa hufvudet på spiken. Franska nationen har af försynen fått alla de gåfvor som tillhöra ett söndagsbarn bland folken, snille, behag, uppfinning, smak och arbetsskicklighet, bravur och ridderlighet, men den har på samma gång en brist, som förstör värdet af alla dessa stora företräden, oförmågan att låta hvarje sak gälla för hvad den kan. Vi hafva i ett föregående nummer karakteriserat detta lyte såsom saknad af styrelseförmåga, och vi tro oss hafva fullt rätt i denna vår uppfattning; men oftast visar sig denna farliga egenskap under vida mer positiv form, såsom oförmågan att låta bli att styra och reglementera, en passion för enhet och symmetri, som vill stöpa allt i samma form, undantränga allt som icke lämpar sig efter en gifven doktrin, och som i sitt längst avancerade stadium utan betänklighet begagnar guillotinen till att förkorta hvad som är för långt och sälunda bringa all ting till dess rätta mått. Vi skulle icke tro att denna mani för enformighet, hvilken på ett så åskådligt sätt uppenbarar sig i den gamla fransyska trädgårdsstilen, ursprungligen tillhör det celtiska lynnet — snarare har den förmodligen romerska anor; men den har utvecklats sig hos de herrskande klasserna i samhället, af fåfånga, sjelfvisshet eller missförstådd patriotism, och kyrkan har beklagligtvis gått i spetsen för missriktningen. Det har kostat floder af blod att påtvinga Frankrike denna andliga uniform, och, vare det sagdt till franska folkets heder fastän till de styrandes evinnerliga vanära, det kostade fem seklers arbete, innan de bourbonske konungarne, genom återkallelsen af Nantesiska ediktet, lyckades tillintetgöra tankefriheten i Frankrike. Hvad Ludvig XIV i religiöst och Richelieu i politiskt afseende började att nivellera, det fullbordade 1789 års revolution, som med ens bortsopade alla dessa dyrbara

municipala och provinsiella friheter hvilka öfverlevvat århundraden af despotism, och i stället för dessa urgamla samhällen, som hade folkets kärlek och under lyckligare förhållanden skulle hafva kunnat bilda medelpunkter för fria institutioner och sjelfstyrelse öfverallt i hela Frankrike, sönderstyckade folk och land i dessa eländiga, konstlade enheter som kallas kommuner, och som äro ingenting annat än det sista tvångsverktyget med hvilket despoten som sitter i medelpunkten reglerar hvarje enstaka rörelse på periferien. Sitt sista uttryck har denna enhetens och enformighetens anda funnit i fältropet *la république une et indivisible*, som till en början begagnades af hufvudstadens laglösaste befolkning mot nationalförsamlingens befärade monarkiska tänkesätt, men som på sista tiden blifvit öfverröstadt af inbördeskriget till hvilket det gaf upphof.

Om det funnits någon stymmelse till förnuftig och hederlig mening i tillsättandet af Paris-kommunen, så skulle det väl hafva varit den, att på samma gång å en stor hufvudstad återbördta rättigheten till municipala institutioner och en af den verkställande makten beroende förvaltning, och sätta sig i det vänliga men icke allt för hårdt tillknutna förhållande till det öfriga Frankrike, som plägar kallas federalism och hvaraf äfven kommunens och klubbarnes organer tagit benämningen »De Federerade». Stad och land, hvars intressen öfver allt äro stridigare än förr, synas i Frankrike åtminstone deri vilja räcka hvarandra handen, att man å ömse sidor vill hafva så litet som möjligt att göra med hvarandra. Under det att provinserna protesterat mot Paris såsom hela landets hufvudstad, har detta samhälle för första gången, så vidt vi känna, yttrat ett ord som heter Seine-republiken, och det måste väl hafva varit tanken på Paris såsom ett litet republikanskt samhälle för sig, och icke en blott och bar vandalism, som verkat den afskyvärda förstörelsen af de monarkiska minnesmärkena. Det kan vara intressant nog att nu efteråt se, huru under kommunens första och kraftigaste dagar dess organer uttalade sig i denna syftning, och vi sammanställa efter engelska tidningar några märkligare sådana yttranden.

L'Ordre säger: »det är nödvändigt att Paris inrättar åt sig en egen styrelse, som

kan blifva varaktig, och som utan att hvarken tränga sig på det öfriga Frankrike eller derifrån söndra sig, kan veta att skydda sig från följderna af provinsernas okunnighet eller blindhet». Kommunen, skriver en korrespondens från Paris till *Daily News*, det vill säga lokal sjelfstyrelse, »är de röde männens föreställning om en god regering, icke blott för Paris utan för hela Frankrike». Derfor hafva vi äfven hört dessa upprop, hvilka Paris-kommunen låtit utgå till Frankrikes öfriga stora städer, att göra gemensam sak med Paris mot landsbygden. *Cri du Peuple*, ett af de blad som indrogos af general Vinoy, sade, när det åter började utkomma, att »Paris måste proklamera sig såsom en fri stad, *une commune affranchie*, och en republikansk stad, att den borde styra sig omedelbart efter den grundsats som är antagen i de Schweiziska kantonerna». Nationalgardets centralkomité yttrade i en af sina allra första proklamationer: »Paris har blifvit en fri stad; den despotiska centralisationen finnes icke mer... Utan att på något sätt vilja bestämma öfver det öfriga Frankrikes angelägenheter, fordrar Paris i första rummet att få utvälja sin egen maire... Paris ämnar alldeles icke skilja sig från Frankrike — långt derifrån, utan endast tala till Frankrike såsom en äldre syster och säga: sköt du om dig sjelf såsom jag sköter om mig; gör motstånd mot förtrycket såsom jag gjort det». Några få dagar derefter, när komitén kände sig helt varm i kläderna, upprepade den samma tänkesätt i en annan officiel urkund: »Paris har ingen äregirighet att regera, men det önskar att blifva fritt; det har ingen åtrå att verka annorlunda än genom sitt eget exempel, och vill hvarken påtvinga någon annan sin vilja eller låta någon annans sig påtvingas. Paris ämnar lika litet utfärda dekret som underkasta sig ett *plébiscite*; det representerar framskridandet genom att sjelf gå framåt, och bereder vägen för andras frihet genom att betrygga sin egen». En korrespondent till *Times* (för den 23 Mars), som är ytterst fientligt stämd mot hela det revolutionära partiet i Paris, anmärker att sträfvan hos en af sektionerna är att göra Paris till en fri stad, oberoende af det öfriga Frankrike, öfver hvilket det icke har för afsigt att utsträcka sin kommuns skyddande

inflytande. En annan korrespondent till snunna tidning anmärker med all rätt, att regeringen i Versailles borde intaga en ställning af full och ovilkorlig fördragsamhet mot Paris och icke blanda sig i dess affärer. »Om det på något sätt skall gå för sig att rensa förvaltningen från det grundfel som öfverlevat alla franska revolutioner, och så att säga återgifva provinserna åt sig sjelfva, så måste det ske genom en händelsernas makt som är tillräckligt stor att verka förändringen, och Paris och provinserna skola hvar på sitt håll vinna den för båda så utsägligt dyrbara förmånen att få lära att sköta sig oberoende af hvarandra». Så skref en klarsynt engelsman i slutet af Mars, innan ännu kommunen begått de afskyvärda gräsligheter som sedan utmärkte dess bana.

Franska tänkare och moralfilosofier hafva ofta anmärkt, att hvad som mer än allt annat bidrager till osedligheten inom vissa klasser i Frankrike är äktenskapens opplöshet, hvilken såsom bekant är en af katholicismens oeftergifligaste grundsatser. Det stränga statsbandet, den hårdt åtdragna föreningen mellan landsdelar, som blifvit af despotiska regeringar tvungna att lefva tillsammans under en styrelse, utan öfvensstämmelse i lynne, seder och bruk, utan den gemensamhet i intressen som kan göra den politiska sammanlefnaden lycklig och välgörande, har verkat lika mycket ondt i det borgerliga lifvet som det opplösliga äktenskapet inom familjen. I första rummet är det mellan Paris och provinserna i allmänhet som stridigheterna uppenbara sig: hufvudstaden är icke Frankrike i någon annan eller bättre mening än Ludvig XIV var staten, åtminstone efter hvad han sade sjelf. Paris är den härd der alla nya idéer tillformas, alla politiska passioner tändas och brinna, allt det snillrika och blixtrande, men på samma gång allt det regellösa, negativa och opplösande från den öfriga civiliserade världen samlas och njuter sin tillvaro. Paris är en mera kosmopolitisk plats än någon annan stad i världen. Ehuru tilloppet af främlingar från alla delar af jorden är ojemförligt större i London, har den starkare engelska nationaliteten ingen möda att åt det hela gifva en fullkomligt britisk prägel, men i Paris kan man väl säga att hvad som är egendomligt fransyskt gömmer sig

undan, för att lemna rum åt det äfventyrliga främmande, åt hazarden, lyxen, de revolutionära politiska idéerna. Paris har i godt och ondt inrättat sig för främlingarnes trefnad och beqämlighet; vinstbegäret gör dem skattskyldiga, men mottager med deras penningar äfven deras laster.

Frankrikes historia under de 23 eller 24 sista åren är ett fortfarande krigstillstånd mellan Paris och provinserna, som endast tidtals blifvit afbrutet då kriget mot yttre fiender uppkallat nationalkänslan och för en tid frambragt en stark och hänförd känsla af enhällighet. Det socialistiska och demokratiska Paris störtade Juliregeringen, men den varsamma, tålige och konservativa landtbefolkningen störtade republiken, för att under det nya kejsardömet vinna trygghet till person och egendom. Napoleons välde var från början ett verk af prester och bönder, men han köpte hufvudstadens motvilliga underkastelse till en tid genom detta oerhörda slöseri på förskönandet af Paris och gynandet af dess oroliga massor, hvilket landtbefolkningen fick så dyrt betala, och när detta icke längre hjälpte, genom upplåsandet af det krig som ledde till hans fall. Paris proklamerade då den enda odelbara republiken, som visade sig vanmäktig att försvara landet mot fienden, och landet svarade med valet af en nationalförsamling, hvars monarkiska tänkesätt och hvars starkt uttalade benägenhet att flytta regeringen från Paris åter besvarades med utropande af den parisiska kommunen.

Den sista akt som vi hittills upplefvat i detta tragiska skådespel är Versaillesregeringens seger öfver den approriska hufvudstaden, hvarigenom åter en skenbar statsenhet blifvit åstadkommen. Det kan icke nekas att den nuvarande styrelsen med mycken moderation begagnat sin öfvervigt, och man bör väl hoppas att denna klokhets skall bidra att lugna sinnena och för en tid återhålla det brustna samhällsbandet till hopa. Men i längden låter det sig svårligen göra, och få torde de sangviniska personer vara som hoppas att Frankrikes lidanden nu äro öfverståndna. Den energiska, hänsynslösa och oppfosttrade parisiska arbetarebefolkningen är för tillfället kufvad, men icke besegrad, än mindre politiskt omvänd, och fastän de hitintills mäktige ledarne äro slagne och

förskingrade, skall det icke dröja länge, innan nya rörelsemän framträda på skådeplatsen och ånyo bringa de ofullkomligt dämpade passionerna i full svallning. Hvad är då att göra? En militärdiktatur, sådan som Napoleons under de första åren af hans regering, som qväfde all yttranderätt, slog pressen i bojor och deporterade eller landsförvisade alla oroliga hufvuden, är nu mera en omöjlighet, och en moderat styrelse, antingen monarkisk eller republikansk, sådan hela det öfriga Frankrike genom sitt val till nationalförsamlingen visat sig vänta och behöfva, har inga chanser att under någon längre tid hålla den svärhandterliga hufvudstaden i styrsel. Hvad är då att göra annat än att ingå på en frivillig boskilnad? Det visar sig ganska ofta att äkta makar, hvilkas tvungna sammanlefnad varit en enda kedja af kif och oenighet, blifvit ganska goda vänner, sedan de hvar på sitt håll fått frihet att sköta sig sjelfva.

Man skall svara härpå, att om Paris lemnades i frihet att konstituera sig såsom en egen socialistisk eller kommunistisk republik, under det landet för öfrigt utgjorde en monarki eller en federativ republik såsom Schweiz eller Nordamerikas Förenta Stater, skulle det icke dröja länge innan de öfriga stora fabriksstäderna i landet följde hufvudstadens exempel, och i sin ordning organiserade en sjelfständig municipal och politisk förvaltning. Hvarken lust eller uppmaningar hafva fattats, och om äfven de första försöken att bilda revolutionära kommuner i Lyon, Marseille, St. Étienne och annorstädes misslyckades, så är det ingenting som hindrar att ju förnyade och bättre genomtänkta försök en annan gång kunna hafva bättre framgång.

Vi medgifva gerna att tidens allmänna politiska lynne synes föra i en alldeles motsatt riktning: Italiens förening till ett enda rike, förberedd allt sedan den stora europeiska restaurationen 1814 och 15, har först under det förflutna året blifvit till allas glädje slutligen förverkligad, och om icke det nya tyska kejsaredömet gifvit anledning till en lika odelad belåtenhet hos de utomtyska nationerna, är det emellertid nu mera ett fullbordadt faktum, hvars betydelse ingen lärer vilja underkänna. Men det är ingen ovilkorlig nödvändighet att hela världens politiska utveckling skall

ovilkorligt löpa i samma spår, och intet hinder att ju icke flere olika system kunna existera bredvid hvarandra. Redan en gång förr har den politiska strömsättningen i Tyskland och Frankrike gått i motsatta riktningar, nemligen mot slutet af medeltiden, då de tyska vasallstaterna mer och mer lösgjorde sig från det romerska riket, under det tvärt om de franska konungarne med sin stat införlifvade den ena främmande beståndsdelen efter den andra. Sammansmältningen har emellertid aldrig varit så fullständig som den såg ut på afstånd, och tid efter annan hafva försök blifvit gjorda att lossa de allt för hårdt tillsnörda statsbanden. Vi behöfva här ej mer än i förbigående nämna girondisterna; men äfven under de allra sista tiderna har federalismen ånyo uppenbarat sig i en form som påminner om de nederländska provinsernas sammansättning mot det spanska förtrycket. Under kriget med Tyskland bildades de sista månaderna förlidet år i södra Frankrike, mellan de gamla provinserna Dauphiné, Provence och en del af Languedoc, den så kallade *Ligue du Midi*, hvars öppet erkända ändamål var att för de landsdelar den omfattade bilda en särskild styrelse, i förening med, men icke beroende af centralregeringen. De stora städerna i södern hafva en afgjord fallenhet att stå på egen botten, och det har förvänat mer än en nordbo, att i Marseille höra med hänförelse omtalas denna stads forna ära såsom ett gammalt fritt feniciskt och grekiskt samhälle, långt innan Gallien var känt i verlden, medan många af de uppfostrade klasserna på fullt allvar sysselsätta sig med frågan om möjligheten att på frivillighetens väg stifta ett samhälle utan allt afseende på medfödd nationalitet.

Vi behöfva icke erinra våra läsare derom, att det federativa systemet och de stora republikanska städerna hafva anor som äro vida äldre än det moderna konungadömet. De mäktiga handelsstaterna Venedig och Genua, manufaktur-samhällena Gent, Brügge och Mecheln, äfvensom hansestäderna i nordnorden, hafva alla insett hvilken oerhörd kraft sjelfstyrelse ger åt äfven de minsta stater, åtminstone när det är fråga om försvar. För eröfringen är det en annan sak, och de som ännu tro på Frankrikes stora bestämmelse såsom frihetens riddare och ett stöd för de revolutionära intres-

senas skola hafva svårare att försona sig med tanken på en federativ författning. Men dessas antal blir mindre och mindre, allt efter som människor lära att tänka och döma för sig själva. När har Frankrike uppträdt såsom de svages beskyddare, eller såsom en kämpe för den politiska friheten på jorden, annat än när de styrandes egennytta och äregrighet fordrat ett sådant uppträdande? Verlden förlorar ingenting derpå att sådana pretexts hädanefter lemnas obegagnade, ty ingen nation har ännu någonsin fått sin frihet till skänk af någon annan. För den verkliga civilisationen kan ett federerat Frankrike blifva lika nyttigt som ett unieradt, och troligen mycket mer, ty den högsta odlingen har aldrig varit någon gunstling hos styrelserna i stora, strängt centraliserade stater. Och detta är helt naturligt, ty anden, den forskande liksom den skapande, vill ha fritt utrymme i alla riktningar, och enformigheten, som är de stora regeringarnes lifsluft, är dess död. Vi kunna tänka oss en framtid för Paris såsom ett fritt samhälle, men knappast nog såsom regeringsäte för en moderat fransk republik eller ett borgerligt konungarrike. I förra fallet skulle det kunna lefva sitt eget lif såsom en medelpunkt för allt hvad Europa har lysande af snille och talenter, konst och

vetenskap, arbetsskicklighet och förfining: i det senare skulle dess oroliga och njutningslystna invånare känna sig bundna och tryckta af gemensamheten med det tarfliga allvaret hos ett folk som har sista krigets oerhörda lidanden att reparera, ungefär såsom Pegasus vid plogen.

Hela naturens lif är mångfald: ingen planet, intet djur är fullkomligt likt den andra, och ju högre man kommer på varselernas skala, desto större utrymme har individualiteten. Hvarför skulle då den högsta formen för människolifvet, det politiska samhället, öfver allt på hela jorden vara stöpt i samma enahanda form, och hvarföre skulle vår generation, som sett så mycket nytt i allt annat, nödvändigt skrämra sig för något nytt i fråga om politisk organisation? Det fruktanvärda ligger ej i försvinnandet af en stormakt, med dess officiella personligheter, dess statsfärd, ministrar, erkebiskopar och generaler, utan deri att så mycket blod blifvit utgjutet, så mycken egendom sköflad, så mycken mensklig lycka förspild, om allt detta icke skulle vara födslosmärtorna för något nytt och lifgivande för menskligheten, utan endast verka såsom en åderlätning, till nedsättande af lifskrafter som genom sitt öfvermått blifvit besvärliga för andra.

Litteratur.

Söderifrån. Sonetter. Stockholm. Filip Nordensön. 1871

Dikter af Hugo Montgomery-Cederhjelm. Örebro. Abr. Bohlin 1871.

Med dessa två titelrader hafva vi i det närmaste uttömt allt original-författarskap i skönlitteratur som under sista halfåret utkommit i svenskt boktryck: vi hafva sällan sett en sådan tomhet i bokmarknaden som denna vår. Det ser ut som om den parisiska kommunen och »den fosterländska frågan», såsom förslaget om landt-försvarets ombildning blifvit kalladt, skulle hafva för en tid upptagit hela tryckpressens verksamhet och absorberat hela den läsande allmänhetens intresse.

Redan denna omständighet vore nog att påkalla någon liten uppmärksamhet för dessa båda små diktsamlingar, äfven om de icke i och för sig själva skulle kunna

derpå göra särdeles anspråk. Men nu förtjena de hvar för sig, ehuru på mycket olika grunder, ett vänligt ord af den offentliga kritiken, och vi tro icke att någon skall ångra de hela eller halfva timmar som kunna egnas åt deras genomläsning.

Sonettförfattaren, en icke namngifven täflare i Svenska akademien, och belönad med dess mindre pris — som måhända icke alldeles motsvarat hans förväntan — uppträder med en säkerhet och en formel virtuositet som icke häntyder på nybörjaren, under det han låtit utrusta sin lilla duodes med den artistiska elegans som endast omgifver litteraturens sommarbarn. Det är i allt detta, från den behagfulla vignetten och det utsökta trycket till den finlipade tournuren i själfva det poetiska åskådningssättet, någonting *fashionable*, en bekännelse att man icke söker den stora

hopens gunst, icke har något otaldt med de allmänna menckliga sympatierna, utan vänder sig såsom själsfrände till en liten élite-publik af sådana som sjelfva sett nog att kunna bedöma skildringarnes trohet, sjelfva tillhöra denna exklusift estetiska sinnesriktning för hvilkas sorglösa njutning det italienska landskapet, med dess luft, dess vatten och dess staffage af pittoreska tiggare, enkom synas hafva blifvit skapadt.

I sjelfva den versform författaren valt har han liksom uttalat sitt *odi profanum vulgus*. Det fins ingen mer aristokratisk poesi än sonetten; hans fina, slingrande rimslut flätas icke af händer som styfnat vid det hårda arbetet, utan fordra mjuka, smidiga fingrar: hans veka enformiga tonfall passa ej att tolka breda menckliga sympatier, men de uttrycka så mycket bättre detta onämbara *recherché* som endast är ämnadt för de få invigde; och i de afslutande båda terzinerna tillspetsar sig tanken i en sententiös djupsinnighet, alldeles lagom svärfattlig för en liten borgfröken.

»Söderifrån» är en cykel af sonetter, skildrande intryck från Italien, särdeles från alpsjöarne i dess norra del; sjelfva den förträffligt utförda vignetten föreställer en blomsterhandlerska, färdig att nedstiga i en båt på Lago Maggiore, med någon af Borromeiska öarne i fonden, kanske Isola Bella, och i sådant fall mer betecknande än den sonett med samma namn som om den berömda holmen icke har något annat att förmäla än den banala inskrift som Napoleon I lärer hafva skurit i en af dess lagrar, ordet *strid*. Det är också kringstränderna af denna mångbesjungna sjö som författaren hemtat några af sina bästa ingifvelser:

Hur ljuft att hvila i en båt allena,
Att låta vestanvinden styrman vara
På denna våg, den blå och evigt klara,
Och andas denna luft, den milda lena.

Att lifvets njutningar i en förena,
I glömskan utaf det förflutna bara;
Att låta lifvets alla sorger fara
Och blicka upp mot himmelen, den rena.

Dessa båda qvadriner äro ett medelgodt prof af det förfinade, litet sybaritiska natursinnet hos en elegant turist med god tid och god kassa, dock icke nog fri från alla menckliga intressen att kunna för alltid begrafva alla andra tankar i detta vackra

Lethes vatten. Den stora konstnärliga uppfattningen är borta eller undanskjuten: kanske passar den ej för de kretsar der dessa sonetter söka sitt genljud; det är miniatyrer, innerligt fina och passande att ligga på ett salonsbord i ett sammetsbundet album, men mindre egnade att röra hjertat till botten genom gripande kontraster. Det är i vår tanke uti dessa tafvor för mycket orangedoft, som blir äckligt när det serveras i öfvermått, och för litet af dessa luftrenande alpvindar som ibland komma ganska olägligt för lustseglaren på de förtjusande sjöarne.

Huru förkonstlad och ohelsosam denna naturförtjusning stundom kan vara, derpå har äfven denne författare lemnat oss några slående exempel. Han faller pligtskyldigast i förtjusning öfver Villa Serbelloni, belägen på sin med lager och oliv krasade kulle, nedanför hvilken en våg efter alla konstens regler »lycklig dör vid kusten af dess strand», och

— — — — — derofvan drager
En mörkblå himmel, så oändligt fager,
Att jordens konstnär ej den eftergör.

Allt detta går nu an, ehuru det väl icke är sagdt att någon af våra till och med bästa artister skulle »eftergöra» något sådant, och i trots af det dunkla uttrycket »jordens konstnär», som efter vanligt språkbruk väl skulle betyda *opifex mundi*, den som frambragt jorden. Men nu kommer tillämpningen:

Den villan visst Gud Fader anlagt har,
Han gästar der när han till jorden far:
Jag kände fläkten utaf Skaparanden.

Mellan det pretiösa och det låga är vägen så kort att vi ej få allt för mycket undra, huru vår skald kunnat vandra den så fullkomligt till ända: vi veta verkligen icke hvem som skulle kunna hinna honom i vulgär onatur med förfiningens hela pretention. Till råga på denna vilsekomna sublimitet heter det i sista terzinen:

Så såg visst ut »lycksalighetens ö» —
Får jag ej lefva här, vill här jag dö,
Dö liksom vägen der, som kysser stranden.

Det sista kan väl passera såsom liqid för strandens lika beskaffade artighet mot vägen några rader förut, men det är en högst äfventyrlig *anticlimax*, när författaren erinrar om Felicias paradís just i samma andedrag hvori han förtäljer oss om »skaparandens» anläggningar.

Det undfaller oss så lätt att vi förfalla i den afgjordaste onatur, — när vi som mest anstränga oss att vara naturliga. Skalden gör sig en ära af att vantrivas i konsertsalarne,

Och åt den sidenklädda sångerskan.
Jag kastar ej buketter såsom mången.

Men ack, hur njöt jag ej der på balkongen,
Då barcarolens stämma till mig hann,
Och cittran städs hos mig beundran fann,
Då hennes toner smälte hop med sången.

O, den musiken, den är icke tvungen!

Tycken och smak äro mycket olika; vi vilja icke disputera att det kan finnas barcajuoli som sjunga »liksom en vestanvind djupt ur naturens eget hjerta sprungen», som fått sin melodi af näktergalen, hvilkas musik än »glöder som drufvan der i dalen, än ömt som rosen uppå ungmöns kind», och det är allt för möjligt att författaren varit lycklig nog att just få höra en sådan näktergal. Men hvad vi drista påstå — och de flesta af våra beresta landsmän skola deri gifva oss rätt — är att man nu mera från sådana sångares läppar hör allting annat än näktergalstoner: banala salonspieser framträda med detta falska och uppskrufvade patos som hör till kännemärkena på den italienska sången af tredje och fjerde rangen.

Det vore en ingen ringa tienst mot den svenska poesien, om hon finge ur sitt hvardagsspråk utgallrad en massa af dessa främmande ord, som äro på sitt ställe i den fina konversationen och ateljererna, men som i det vanliga lifvet i och för sig sjelfva hafva mycken liten mening. Det har blifvit en vana hos alla som gifvit poetisk form åt minnen från södern, att i hvarje rad skramla med verandor och balkonger och perspektiv och sorbetto, med mera af samma slag, både när det behöfs och icke behöfs. Man tror sig finna lokalfärg och välljud i de främmande orden, och det låter så elegant att använda »signorina» och »garcione». Det är äfven svenska uttryck som genom sin omåttliga användning blifva osmakliga; vi hafva sett något om de ömsesidiga »kyssarne» mellan vatten och land: det der kan vara bra för någon gång, men blir otrefligt när det sker för ofta. Det är ett annat ord som en gång fått ett slags poetisk hallstämpel, och det är »besvärja». Det är icke nog med att ett älskadt minne

Besvärjes fram utaf hans ömma slag
Utur ditt hjertas Brustna sarkofag.

Det är nämligen näktergalen som utför denna operation en afton vid Julias sarkofag uti den bekanta klosterträdgården i Verona; minnet kan ibland på egen hand besvärja fram något annat än sig sjelf, nemligen — »en saftig aquarell». Till de stående inventarierna i denna poetiska attiralj hör också radbandet; det är den katolska qvinnans sällskap i godt och ondt, har förtroende af alla hennes små sorger, och kunde sqvallra mycket intressanta saker om det ville. Allt detta är godt och väl, och fyller mycket lämpligt den lilla sonettramen; men när man kommer till tolfte raden måste »etwas Interessantes heraus», och då tillgripes en metafor, som i sin konstlade öfverdrift blir oskön:

Jag vet ett radband som kan bättre sqvallra,
Se blott på kindens tårar der, som dallra —
O, dessa perlor språk förstår man lätt. —

Ett långt snöre af tårar, hängande ned till mungiporna eller ännu längre, sqvallrar snarare om den lilla trasiga ungens hungriga mage, eller om ett kok stryk, än om den lilla täcka ungmöns hjertesorger.

Hyperbolen är icke mindre farlig för den sanna poesien än den öfveransträngda liknelsen. Den långa slöjan som damerna i norra Italien bära i stället för hufvudbonad i fria luften kläder dem så väl att hon verkligen förtjenar en väl tournerad sonnett; hon förhöjer skönheten af en ren profil och ger något vördnadsbjudande ädelt åt hela figuren. Men nu kommer det sökta:

Lyft slöjan ej! Du lätt ju kunde bländas.

Hvem vågar blickarne mot solen höja,
Då hennes glans ej bryts af molnens slöja!

Man nästan frågar sig huru en sådan oformlig bombast kan rymmas i en så liten bok.

De prof vi anfört torde vara tillräckliga att framställa skaplynnnet af denna fint och artistiskt utmejslade poesi. Vi hafva valt hvarken det bästa eller sämsta, och äfven om vi klandrat enstaka pretiösa ordvändningar, skall läsaren icke förbise det nätta, sinnrika och rena i tanken, och det ganska anmärkningsvärda väldet öfver formen. Djupa poetiska källsprång välla icke upp ur dessa reseintryck: ingen verklig skald sätter sig ner och förfärdigar två och fem-

tio sonetter efter hvarandra, en lika lång räcka som veckorna i året, eller som hälften af gamla Hübners bibliska historier. Men ändå skola vi icke missakta den möda som synbart blifvit nedlagd på detta poetiska filigransarbete, än mindre det för allt vackert vakna sinne som deri röjer sig, och då vi tillåtit oss att tadla enskildheter, skola vi utan anmärkning meddela en af dessa små tafvor i dess helhet, emedan den är fullständig i sin art, ren, sann och intagande genom sin enkelhet. Den heter:

En munk.

Hur ståtlig är han ej, der han går fram,
Trots bruna kåpan, repet omkring lifvet,
Trots (?) fotens hull är bart och sönderrifvet,
Trots (?) långa skägget aldrig sett en kam.

Mild ser han ut, och ändå allvarsam,
Och på hans panna står i rynkor skrifvet,
Att fast han nu bär ödet undergifvet,
Förr mången tår dock sprängde ögats dam.

Der bor intelligens i denna blick —
O den som ändå klostren öppna fick
Och ge åt jorden några andar stora.

Det fins så många narrar ju och nöt,
Dem sedan gerna man i klostret slöt;
På bytet jorden skulle ej förlora.

Vi kunna knappast tänka oss en större kontrast än dessa sonetter och det lilla dikthäfte af hr *Montgomery-Cederhjelm* hvars titel vi uppställt vid dess sida. Hr M:s små poesier röja icke att han sett Italien: ingen barbent *paesano*, ingen af dessa madonne-likade bondqvinnor med en knubbig *bambino* i knät, har sannolikt mött hans öga, och den oefterhärmliga violetta färgtonen i Italiens luft har påtagligen aldrig varit föremål för hans betraktelse. Men i trots af dessa menliga brister saknar han hvarken natursinne eller människokänedom. Han har sett solen gå ned öfver våra insjöar en vacker sommarqväll, fiskar stimma på grunden, boskapen vada ut i vassbanden under middagshettan, bönder åka på sina lass; han har hört änderna snattra kring stränderna och orrarne spela i skogen tidigt en vårmorgon; han har lyssnat till skyttens och fiskarens lilla oskyldiga naturmystik: med ett ord, han är väl hemmastadd i skog och mark, i bygd och by, och med den lefnadsglada känslan af ungdom och frihet i en vacker, om också icke stor natur, förenar sig på ett intagande sätt ut-

trycket af ett fromt och oskuldsfullt barnasinne.

Den fullkomliga omedelbarheten och frånvaron af alla försök till sentimentalt djupsinne tilltala oss så mycket angenämare, ju sällsyntare de äro i moderna diktsamlingar. Det tyckes fordra ett stort mod nu för tiden att säga rätt och slätt hvad man tänker och känner och ingenting mer; hr Montgomery har detta mod, och därför tycker man om honom. Hans vers flyter med naturlig ledighet och en viss grad af välljud, men diktionen är långt ifrån felfri, och hans Pegasus är en fölunge, af god om icke också fullblodig ras, som ännu icke gjort synnerlig bekantskap med manögen.

Författaren har på gammalt vis indelat sina sånger under rubriker: Romanser och Idyller, Kärlek, Glada visor och Blandade dikter. De äro egentligen »glada visor» allesamman: romansen har intet äfventyrligt vemod, kärleken ingen djup lidelse, dryckesvisorna ingen förrädisk alkohol på botten. Vi tro att det helas ande temligen fullständigt uttryckes i den första versen uti det vackra lilla poemet:

Vårtoner.

Det glittrar i klara bäckar,
Det klingar i skog och mark,
Det doftar ur blomsterhäckar,
Det grönskar i äng och park.
Och luften är full
Af skinande gull,
Af solig och doftande vår.

Vi vilja icke härmed säga att hr M. saknar sinne för det allvarsamma, och att hans sinne icke är öppet för den fosterländska hänförelsen. Han har en rätt avsläende liten bit om en gammal landtvärnsman, som, lyckligare än de flesta af sina förra kamrater, har en god stuga med en varm brasa, och en rymlig kanna med bästa öl att dricka en skål för deras minne. Han har i ett slags ballad, som företer många oklarheter och tekniska fel, men ändå icke saknar flygt och styrka, skildrat Cronloods hjeltebragd, då han sprängde det gamla borgnästet Sandomir i luften, och han har i en annan sång, *Vid Lindholmen*, gifvit en värdig hyllning åt minnet af den hjelte som der föddes. I »Positivspelaren» och »Ziguenarflickan» har han på fantasiens vingar gjort sina små utflykter till sydligare zoner, men han

är bättre hemmastadd med det fosterländska armodet, hvars försakelser han skildrar i

Utvandraren.

Der hemma gråter mor och far
Och mina kära små.
I dörren står min hustru kvar
Och stirrar mot det blå.
På spiselhällen sover katten,
Men hunden tjuter vildt i natten,
Och måsen kretsar rundt om ön,
Och skummet glänser vitt på sjön.

Det ligger en rörande sanning i denna trohet mot hemmets minnen, som har en tanke kvar för husdjuren, och den som så uppfattar det svenska bondelynnet har onekligen en droppe af verklig skaldeåder. Vi kunna icke af de nu framlagda försöken döma om de äro endast en ungdomslek, en ofrivillig yttring af ett lefnadsfriskt sinne, eller om hr Montgomery dermed afsett att framkalla ett omdöme af den offentliga kritiken om hans anlag, och ett råd att fortsätta eller icke fortsätta på den beträdda banan. För vår del se vi i detta lilla häfte ingenting som bör afskräcka honom från att än vidare kläda sina tankar i versform, i fall han vill underkasta sig det ökade arbete och den strängare själfkritik som man icke fordrar af ett förstlingshäfte, men väl lärer finna oundgängliga i en ny samling. Vi föreställa oss i sådant fall, att han gör väl i att begränsa området för sina inspirationer till välbekanta ämnen, lemna Napoleon och Rouget de l'Isle i ro, och med allvar lyssna till de djupa tonerna i den svenska naturen.

Vi tro icke heller att humorn eller den bacchantiska hänförelsen äro rätt naturliga för hr M:s diktarelynnne, ehuru vi med nöje hålla honom räkning för den sans och måtta som röja sig i hans oskyldiga dryckessånger och i viss mån erinra om Franzéns behagfulla »Goda gosse, glaset töm». Han har en rolig bit nog om hur det ser ut *Om hundra år*, ett litet panorama af kvinnoemancipation, luftbalonger och ångmaskiner naturligtvis, men det är ej hans rätta genre. Vi sågo ofvanför att det fins en särskild afdelning för »Kärlek», och det vore illa eller dock underligt, om en sådan skulle fattas i ett ungdomsförsök sådant som det föreliggande. Vi behöfva emellertid, efter de prof vi redan anført, knappast försäkra våra läsare, att de med all trygghet kunna genom-

bläddra detta lilla erotiska kapitel: de skola på de få bladen som äro detta intressanta ämne äro upplättna träffa hvarken lefnadsströtthet eller verldssmärta, eller annat sentimentalt koketteri, utan mycken frisk tro på framtiden. Vackra visor äro aldrig långa, och vår unge skald älskar att sjunga ut sitt hopp och sin längtan i få och korta stanser. Vi kunna rätt väl finna utrymme för den sista af dessa visor:

Jag drömde om blåa höjder
Vid himmelens ljusa rand,
Jag drömde om sol och lycka
På hägrande öars strand.

Jag drömde om blåa ögon,
Om salighet utan namn,
Mig tycktes jag steg ur båten
Och slöt min flicka i famn.

Och nu är mitt öga vaket,
Och nu är min dröm förbi;
Men galler det lif och sällhet,
Står lyckan den djerfvom bi.

Vare det så. Med friskt mod och redligt sinne har man hela verlden öppen för sig, och intet mål är för högt, icke ens ett litet pris i Svenska akademien. Vi veta emellertid icke om hr M. har någon sådan äregirighet: vi skulle knappast tro det, och derföre hafva vi också med godt samvete kunnat lemna å sido all den speciella kritik till hvilken åtskilligt i hans dikter inbjuder. Vill han utveckla sina tekniska anlag, har han i vår äldre och nyare poetiska litteratur tillräckligt med föredömen, och han har sannolikt ingen brist på enskilda vänner med god smak för att råda och hjälpa sig. För våra läsare kan det icke heller vara någon saknad, om vi underlåta att framdraga en mängd felaktiga detaljer, och vi tro att de snarare skola hålla oss räkning för vårt försök att framlägga hvad som är friskt, egendomligt och tilltalande hos den unge sångaren. Se här till afsked ett litet stycke, som synes oss både till form och innehåll fulländadt i sin trånga ram:

Sommarmorgon.

Frisk är luften, blå är skyn,
Jägarn skyndar ut i skogen,
Bonden spänner för vid plojen,
Qvarnen börjar gå i byn.

Fiskarn skjuter ut sin båt,
Hoppas hurtigt upp i stäfven
Oxen solar sig i säfven,
Sjelfbelåten, fet och våt.

Gumman går att mjölka kon,
Flickan skålmskt ur fönstret blickar,
Gossen går förbi och nickar,
Vattnar hästarne i hon.

Blommors doft af tusen slag
Sväfvar kring af vinden buren,
Tacksam helsar all naturen
Än en herrlig sommardag.

Blick på pressen.

I *Nya Dagligt Allehandas* öfversigt af lagfrågornas behandling vid 1871 års riksdag yttras följande om regeringens förslag till inrättande af en lagbyrå.

Man inser lätt, af hvilken stor vikt för hela vårt rättsväsende den ifrågavarande institutionen kan blifva. Anledningen dertill, att lagreformen hitintills så föga avancerat, har icke legat i brist på god vilja, vare sig hos regeringen eller representationen, utan endast i brist på system. Det är denna brist, som nu både bör och kan afhjelpas. I stället för ambulatöriska ledamöter i ständigt omväxlande specialkomitéer, hvilka knappast hunnit någorlunda sätta sig in i den svåra lagskrifningskonsten, innan deras uppdrag tagit slut, har man nu att vänta stadigvarande lagförfattare, med år efter år ökad vana och med en allt mer och mer skärpt blick för den ena lagens inflytande på och sammanhang med den andra; och man eger i följd deraf rätt att fordra ej mindre följdriktighet i val af lagstiftningsämnen, än äfven hitintills alltför ofta saknad harmoni, så i stil som innehåll. Lycas det chefen för justitiedepartementet att finna män, vuxna det sannerligen ej lätta uppdraget, så torde det ej dröja länge, innan vårt land kan glädja sig åt att ega en med tidsandan öfverensstämmande helgjuten lagkodex; ty om ock slutligen bearbetandet af de utaf särskilda komitéer redan förberedda reformer i speciella delar af civillagen icke till fullo medhinner, innan den nya lagberedningen kommer i verksamhet, torde den dock ganska snart kunna börja med sin egentliga uppgift att, med nödiga förändringar, kodifiera de nu spridda författningarna, så att efter hand den ena lagbalken efter den andra kan i sin helhet framläggas på riksdagens bord.

Äfven följande omdöme upptaga vi så mycket hellre som frågan i en annan tidning blifvit behandlad på ett mycket vilseledande sätt:

För riksdagen framlades af regeringen ännu ett lagförslag, nemligen om ändring i *bestämmelserna om bötesförvandling*, gående derpå ut, att det skall stå den bötfälde fritt att utbyta vatten- och brödrastret emot enkelt fängelse. Detta förslag föll likväl, i Första kammaren hufvudsakligen därför, att man ej vill medgifva den brottelige någon valrätt och dessutom fruktade, att fängelserna ej skulle blifva tillräckliga att mottaga alla fångar under den i följd af förändringen utsträckt strafftiden, samt i Andra kammaren därför att man ville med ens alldeles utplåna hungerstraffet. I

betraktande af dessa motiv finner man, att det motstånd, hvarmed den k. propositionen möttes, i själfva verket var en seger för den humana grundtanken deri eller olämpligheten af vatten- och brödrastret såsom absolut förvandlingsstraff; och då det under diskussionen i Andra kammaren upplystes, att inom kort vårt fängelseväsende kommer i det skick, att tillräckligt utrymme finnes, torde man med all visshet kunna påräkna, att vår strafflag ganska snart befrias från den kvarleva af forna tiders rähets, som innefattas i bibehållande af en med våra lagars föreställningar om straffets ändamål så föga öfverensstämmande straffart som hungerstraff.

I slutomdömet instämma vi till alla delar:

Vi föreställa, oss att läsaren, om han besinnar den större betydelsen och omfattningen af alla ofvannämnda lagfrågor, skall gifva oss rätt i vårt omdöme, att den nu avslutade riksdagen med allvar och nit handhaft sitt lagstiftarekall, och vi äro förvissade att, om regeringen med lika allvar och nit infriar det löfte, hon innefattade i sitt förslag om en lagbyrå, vårt kära fosterland skall gå framåt äfven på lagstiftningens fält med lika stora steg som i många andra stycken.

Aftonbladet har ur den holländska tidningen »De Arnheemsche Courant» upptagit följande tanke, som det svenska bladet finner värd uppmärksamhet: »De två stora militärstaternas förkrossande öfvervigt måste neutraliseras genom motvigten af en federation af Europas vestliga stater, England, Nederländerna, Belgien, Danmark, Sverige och Norge, hvilka, likasinnade, belägna i hvarandras närhet och förenade genom hafvet, kunna bilda stammen till en framtida, större federation mellan alla folk i vår verldsdel, hvilken, om den en gång kommer till stånd, skall göra krigen så godt som omöjliga, åtminstone i Europa».

Det gläder oss så mycket mer att nu finna denna föreställning omfattad med bifall, som utgifvaren af denna tidskrift redan för någon tid sedan i en nu mera upphörd tidning framställt alldeles samma tanke på ett försvarsförbund mellan just de i det holländska bladet uppräknade staterna, hvilka utom den geografiska närheten och stamförvandtskapen — de till-

höra till större delen den gotiska eller låggermaniska racen — hafva en snarlik historisk utveckling och en gammal konstitutionel frihet, hvarigenom de på ett väsentligt sätt skilja sig från de öfriga staterna i Europa, samt med undantag af England äro med hvarandra jemförliga i folkmängd och politisk betydelse. Dessa sjöstater äro Englands naturliga allierade, och dess regering har vid mer än ett tillfälle visat sitt intresse för att deras själfständighet bevaras. Vi förmoda att det var något mer än en blott krämarepolitik som under det sista kriget föranledde Storbritanniska kabinettet till en så allvarsam varning åt de krigförande att icke kränka Belgiens neutralitet.

Ett tryckfrihetsmål har under denna vecka blifvit utageradt, som ger det bästa beviset på odugligheten af den nu gällande tryckfrihetsförordningen att, såsom det förkunnades vara dess ändamål, stäffa själfsvåld och skydda enskilde till namn och rykte, utan att derföre återhålla allmän upplysning. En tidningsredaktion, hvilken själf begagnar lejda ansvaringar, hade blifvit i en anonym pamflett angripen på ett sätt, som hvarje jury måste hafva

funnit brottsligt efter § 3, mom. 11 Tryckfrihetsförordningen. Tidningens egare åtalade brochyren, och när namnsedeln öppnades, befans den innehålla namnet på en skomakaregesäll, hvilken inför domstolen under mycken rörelse förklarade att han icke hade någon del i författareskapet till den åtalade skriften, och att han med penningar och traktering blifvit förmådd att underskrifva namnsedeln, om hvars innehåll han icke hade något redigt begrepp. För den käre tidningsegaren återstod då intet annat att göra än att nedlägga åtalet, och om han ej så snart som möjligt själf utbyter bruket af ansvaringar mot den personliga ansvarigheten, så har han dermed erkänt att han för sin del icke vill gifva någon annan den rätt som blifvit honom förnekad, ett erkännande som icke lär blifva utan all inverkan på fortsättningen af hans publicistiska verksamhet. Detta tryckfrihetsmål skall också öppna ögonen på många af dem som hittills motsatt sig tryckfrihetsförordningens fullständiga omarbetning, och vi taga för gifvit att förslag derom å nyo blir framställt vid nästa lagtima riksdag.

Strödda underrättelser.

Vid hofvet i Bangkok. Ganska få hafva hittills bekymrat sig om det långsträckt, stora och rika bergland i östra Indien hvilket kallas för Siam, och till och med resande, för hvilka nu mera eljest ingen vrå på jorden är säker, synas endera ha undvikit eller icke hittat till detta land. Man har emellertid nyligen erhållit ganska utförliga skildringar derifrån af ett engelskt fruntimmer, hvilket varit modigt nog att antaga ett anbud af konung Somdetsch Phra Paramendr Maha Mongkut, hvilken var vänskapligt sinnad mot England och värderade dess litteratur, att göra den lilla kronprinsen förtrogen — såsom det i skrifvelsen från kungen hette — med sannings och dygdens makt, äfvensom med engelska språket och litteraturen.

I denna bok, hvars titel är »The english governess at the Siamese Court: being Recollections of six years in the Royal Palace at Bangkok. By Anna Harriette Leonowens,» berättas, huru författarinnan i

Mars år 1862 steg ombord på en liten siamesisk ångare och på den herrliga Meinamströmmen, »vattens moder», en af de djupaste, säkraste och mest pittoreska floder i världen, samt sakta gungad af dess rödbruna vatten, anlände till den förfallna jemmerliga staden Paknam, hvilken utgör hamn för den sällsamma, något högre upp belägna hufvudstaden.

Meinams floddal, nära 100 svenska mil lång, är en djup klyfta i en alluvialmark, hvilken närmare de kinesiska och indiska gränserna höjer sig till de oerhörda och trotsigaste berg på jorden. Vid flodens sydliga ända tränges den yppigaste tropiska djur- och växtverld, och i de nejder der dess källor ligga skimrar högt öfver skyarne den eviga snön. Utefter stränderna hvilat en atmosfär som liknar en dimma af guldångor, och i hvilken ris och mais, sockerrör, kaffe, bomull, tobak o. s. v. yppigt frodas utan att människornas äflan der synnerligt behöfver förspörjas. Naturen har der fått

allt för rika gåfvor ur sin upphofsmans förordshus, för att menniskan skulle kunna göra något till för att öka dem. Hon behöfver blott, såsom å sin sida arfvinge till naturen, taga hvad henne lyster, och, ifall hon är af europeiskt blod samt således har pretentioner äfven då hon är nådehjon, efter sitt behag bestämma hvilka häfvor hon vill ha och ordna dem hon får i system.

I Meinamflodens myning höja sig tvenne förtjusande klippöar, af hvilka den ena är försedd med befästningar, den andra med ett fécartadt, hvitt och på långt håll lysande tempel, som med sina bländande murar och sitt torn af marmor speglar sig i vattnet der nedanför.

Vi låta den engelska damen landa straxt nedanför det kungliga palatset i Bangkok. Här hvilade midt ibland en smutsig och naken massa af rödbruna varelser en ännu oformligare svamplik, fet gestalt, hvilken, då den engelska damen kom mot honom, räckte henne en fet hand på en fet arm. Detta var hans excellens Chow Phya Sri Sury Wongse, hvilken öfverhopade vår »governess» med så oförskämda frågor att hon upprörd vände sig bort. Med samma påflugna nyfikenhet blef hon antastad af hans excellenses damer, hvilka liknade en flock papegojor, som mistat förståndet. Men alla dessa damer voro unga och några äfven vackra, trots det kort afklipta håret och de svärtade tänderna, och deras ungdom gjorde att den till en början förbluffade engelska damen, med tillhjälp af en gammal malaisk tolk af qvinligt kön, kom till rätta med dessa oroliga foglar i h. excellens premierministerns volière. Kort derefter uppträdde engelskan i palatsets salon, mellan långa rader af olivfärgade flickor, hvilkas hud blott till en del var betäckt af en lätt kort röbe med guldränder. De ringlade sig om hvarandra, dansande med graciösa rörelser likt förtrollande unga *diablässer* kring en förstenad, stolt och vildt blickande stordjefvul, hvars händer orörligt hvilade på knäna. Det var konungen, den store chefen för hela detta olivfärgade rörliga qvinliga kaos. Hans förnämsta hustru Koon Ying Phan (de ett tusendes dam), var en fyrtioårig för längesedan utblommad skönhet. Hon uppförde sig moderligt mot sina unga rivaler och äfven mot guvernanten mycket qvinligt och deltagande.

Vi kunna icke följa författarinnan genom enskildheterna af de tilldragelser hon upplefde i Bangkok, utan vilja här blott återgifva något af hvad hon berättar om Siams litteratur och kulturförhållanden.

Siameserna bestå af flere olika folk af malajisk och kinesisk härkomst, hvilka, till en del råa och vilda, lefva bland bergen. Siameserna i trängre betydelse utgöra det herrskande folket och kunna alla åtminstone läsa och skriva — det qvinliga könet icke ens undantaget. Men grammatik och språk äro ännu högt osäkra derstädes. Språket var till en början enstafvigt, men har ur palispråket eller sanskrit blifvit rikligt försedt med flerstafviga ord. Nästan en hvar som skrifer derstädes har sin egen ortografi. Lyckliga land! Skolorna ligga i händerna på presterna, hvilka undervisa i läsning, skrifuing och räkning. Dessutom finnes det flere buddhistiska kloster, hvart och ett försedt med ett bibliotek. Dessa senare bestå förnämligast af religiösa böcker. Hvad som motsvarar vår bibel utgöres af en samling af religions- och ceremoniföreskrifter, kallad Kamma-vakya, hvilken dock icke får läsas af lek-män. Lika helig och ännu mera hemlighetsfull är Paraykå, ur hvilken, sedan tempeldörrarne blifvit tillskjutna, öfverste-presterna läsa endast för dem hvilka vilja för lifstiden egna sig åt klosterlivet. Den buddhistiska vishetens kärna finnes dock i P'xrayana Para-mida («Förnuftets fulländning» eller den öfverjordiska visheten) och andra böcker innehållande mystiskt-buddhistisk filosofi, isynnerhet Ganda-Veyuka, en bönbok, och den berömda Nirvana utgörande en anvisning, huruledes man ur den personliga tillvarelsens kval skall kunna höja sig till den operonliga allmännelighetens salighet.

För verldsligt vetande af matematisk och fysikalisk art finnes ett verk i tjugotvå band, kalladt Tantras Cala Chakara, d. v. s. »Tidens, kropparnes och rummets cirkel». Dertill komma flere arbeten i rättsvetenskap, medicin och historia samt äfven dikter och dramer. Skådespelet älska siameserna ända till passion, mindre för ordens skull än för den i desamma förherrskande musiken samt för baletten. Handling och ord äro till största delen hemtade ur de gammalindiska dikterna Rāmāyana och Mahābhārata (den indiska

Iliaden, hvilken ensam är omfångsrikare än Iliaden, Odysséen, Aeneiden och Nibelungen tillsammans) och i dessa arbeten ha blifvit inskjutna sagor om inhemska gudar, hjeltar och demoner. Den förre konungen var auktoritet och patron för alla kulturangelägenheter och till och med förtrogen med den grekiska litteraturen, isynnerhet med Plato och Aristoteles. Hans förnämsta sträfvande gick dock ut på att från England rikta den inhemska kulturen och litteraturen. Det bref som Mrs Leonowens erhöll med anbud att komma till Bangkok var derföre också, såsom vi förut anmärkt, skrifvet af honom personligen.

Mrs Leonowens blef på »One P'ra Hatt», på den åt andens gudomlighet helgade siamesiska söndagen, d. v. s. på en torsdag, högtidligen införd för att börja sin undervisning. Hennes elev, kronprins Somdetsch Chowfa Chulalonkorn, som då var omkring tio år gammal, visade sig vara lydig, tillgifven och läraaktig, ända till dess undervisningen blef afbruten genom hår-rakningsceremonien — symbolen för invigningen i de andligas hemligheter — och de med denna ceremoni följande praktfulla festligheterna. Nio tusen balettdanserskor, bland hvilka flere af öfverjordisk skönhet, fyra hundra amazoner i gyllene pansar, gående under gröna och gyllene solskärmar samt bärande guldfat, ur hvilka strödde rostadt ris (sinnebild af rikedom) på vägen, och för öfrigt i alla andra afseenden en motsvarande utveckling af orientalisk prakt, hvilken till en del var af mycket ovanlig och fantastisk beskaffenhet — allt detta utgjorde ett skådespel om hvars glans man i Europa icke kan göra sig ett begrepp.

»Tidigt på tredje dagen», berättar Mrs Leonowens, »församlade sig alla furstar, vasaller och till regeringen hörande höga embetsmän jemte en hel här af prester för att åskåda festen, d. v. s. rakandet af kronprinsens hufvud. Den kunglige fadren lemnade först guldsaxen och derefter afven den gyllene rakknifven till den lycklige hofbarberaren, hvilken gjorde sin sak förträffligt, såsom det en lärd barberare egnade och anstod, medan trumpetare och hornblåsare under sina ansträngningar att åstadkomma så mycket larm som möjligt blefvo blå och bruna i ansigtet. Sedan rakningen var slutad, kläddes prinsen helt

och hållet i hvitt och fördes till marmorbassinen vid foten af det heliga berget, hvarest i marmor huggna bilder af den heliga hvita elefanten samt af oxen, hästen och lejonet bevaka de förnämsta ingångarne och spruta vatten i bassinen. Här blef prinsen döpt, d. v. s. ordentligt tvättad i det heliga vattnet; derpå kläddes han af förnämsta damers händer i hvitt siden, hvarpå han i högtidlig procession fördes till den gyllene pagoden på höjden af kullen. På detta ställe väntade honom konungen, såsom den öfverste af alla landets prester, och gaf honom sin välsignelse. Med ena handen höjd mot himlen och med den andra hvilande på sonens hufvud, utropade han på palispråket följande ord: »Mätte du, som nu kommer från de heliga vattnen, vara rentvättad från alla dina synder! Mätte du bevaras från att begå nya! Bäre du i ditt bröst glansen af det ljus som skall leda dig, liksom det en gång ledde den upphöjde Buddha till Nirván, nu och för alltid.»

Nu följde för prinsen sex månader af tillbakadragenhet, under hvilken han invigdes i buddhareligionens hemligheter. Hans lärarinna fann honom derefter icke så läraaktig och till lyunet mild; men hon gjorde dock under ännu ett år sitt bästa för att bilda den blifvande herrskaren till en i engelska språkets talande väl förfaren och eljest väl uppfostrad yngling. Konungens älsklingsdotter, Fa Ying, en flicka om tio år, hvilken hon äfvenledes gaf undervisning, utgjorde alltid hennes tröst under alla öfriga obehagligheter. Men barnet dog plötsligt, och dermed förlorade Mrs Leonowens äfven hågen att fortsätta med uppfyllandet af sina öfriga pligter. De ledammaste af dessa voro sekreterare- och korrektörsarbetena för konungen, som gerna skref engelska bref till utländska potentater och diplomater. Dessa måste hon afskrifva och rätta, hvilket ofta blef farligt, enär den sensualistiske, ofelbare, hårde och oförsonlige despoten var otroligt stolt öfver sin goda engelska och sin stil. För de besvärliga biarbetena begärde hon efter tre år ett högre honorarium, hvilket vägrades henne. Hon ville nu icke längre låta sig tyranniseras och vidhöll fortfarande, i saker som hon icke ansåg för rätta, sin egen vilja. Hon vägrade bestämdt att skrifva falska diplomatiska bref

och blef derföre hotad med att ställas inför domstol. — Så föll hon i onåd, och omgifven af intriger samt till och med hotad till sitt lif, blef hon illa sjuk. Efter många obehag lemnade hon den 5 Juli 1867 Bangkok. Genom konungens död, som inträffade d. 16 Oktober, då han var sextiotre år gammal, blef tronen ledig för hennes myndling, och hon lefver un i den förhoppning, att denne skall göra henne heder såsom konung och såsom vän af engelsmännen samt af utländsk kultur.

Gräshoppan i Afrika. Dessa djur förorsaka i södra Afrika hvarje år fruktansvärda skador, och låta sig af ingenting hindras i sitt förstöringsarbete. Kommande från mellersta delen af denna kontinent, nödgas de af hunger att uppsöka fruktbara fält, hvilka de då öfversvämma i sådant antal, att luften milvidt förmörkas och slagen af deras vingar låta såsom stormens brus. Djuret i och för sig är ganska litet, men genom mängden åstadkomma de oerhörda förödelse. Så snart de låta se sig, kan landtmannen säga farväl åt alla förhoppningar om en god skörd; någon gång lyckas det honom emellertid att genom antändande af eldar, som underhållas med rått trä, hindra dem från att slå ned. Millioner säras i trängseln under den tätt packade flykten, och när de falla på jorden, söndertrampas de af kreaturen eller af sitt eget släkte; men dessa utgöra dock minsta delen. Ännu mer än de flygande gräshoppana fruktar dock landtmannen deras larver, hvilka, emedan de icke kunna höja sig i luften, kallas »fotgångare». Mot dessa hjälper ingen eld; de marschera rakt in i lågorna, släcka dem genom de stora massorna af dem som omkomma, och restengår sin väg rätt fram. Deras hårdnackethet känner inga gränser, de vandra öfver berg och dalar, afgrunder och floder. Det har flere gånger händt, att Orange-floden, hvilken flyter mycket långsamt, blifvit passerad af dem. Sedan myriader drunknat, spåterade de efterlevande öfver dem såsom öfver en brygga, och började sitt arbete på den andra stranden. Denna likgiltighet för alla faror är äfven deras förderf, ty ofta riktas af bönderna förtruppen i en flod eller en djup grop, dit de störta sig så långt raden räcker. Otaliga små foglar, kallade lokustfoglar, följa oföränderligen med gräshoppana, ja,

bygga sina bon för att utkläcka sina ungar midt ibland sina offer. De tillintetgöra oerhörda massor.

Dessa foglar borde verkligen genom lagstiftningen skyddas för den stora nytta de göra landet, och det är förvånande att inbyggarne, glömska deraf, använda en verklig grymhet, för att förstöra dem. En bonde samlade med sina två söner flere säckar fulla, för intet annat ändamål än att urlåsa och upphänga dem som prydnader. När människorna förfölja och såsom fiender misshandla sina bästa vänner, trotsa de försynen och naturens ordning: allt måste då gå dem illa i händerna.

Men ingen insekt har heller så många fiender som gräshoppana. Hundar, kattor, hästar, kor och får äta dem alla lika gerna. Man vet af bibeln att de i Österländerna tjänade äfven menniskor till föda. Hottentottar och Busch-män göra af dem ett slags kakor, som skola hafva en mycket fin smak; de förtäras både färska och torkade. Men allt detta oakadt skulle gräshoppana göra en vildmark af södra Afrika, om icke vindarne sörjde för att milliarder drefves till hafs och drunknade. Omgifningarne af Bloemfontein i Kaplandet hafva detta år blifvit alldeles uppätta af gräshoppor. De kommo i så stort antal, att de fylde alla vattengräfvarne och förpestade hela luften. Lyckligtvis komma de icke oftare än hvar femtonde eller tjugonde år, eller åtminstone visa de sig på mellantiderna i mindre massor.

Enstaka trupper hafva låtit se sig vid diamantfälten, hvarest de på alla uppänkliga sätt hindrade diamantgräfvarne i deras arbete. Allt hvad de kunde uppåto och förstörde de, till och med sjelfva täkten, till dess ett stort regn med en fruktansvärd storm gjorde ända på landsplågan. Närmare kusten hafva de på de sista trettio åren blott låtit se sig en enda gång och då anstält stora förödelse i vinplanteringarne.

<i>Innehåll:</i>		Sid.
Versailles-regeringen och Paris-kommunen		337.
Litteratur:		
Söderifrån. Sonetter.		
Dikter af <i>Montgomery-Cederhjelm</i>		343.
Blick på pressen		348.
Strödda underrättelser:		
Hofvet i Bangkok m. m.		349.